

ปัญหาการประยุกต์ใช้ปัญญาประดิษฐ์เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการสืบค้นและวิเคราะห์ข้อมูล กฎหมายสำหรับนักกฎหมายในประเทศไทย¹

สุปรیتی เชื้อบัวขาว

จากการศึกษาปัญหาการประยุกต์ใช้ปัญญาประดิษฐ์เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการสืบค้นและวิเคราะห์ข้อมูลกฎหมายสำหรับนักกฎหมายในประเทศไทยตามพระราชบัญญัติคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล พ.ศ. 2562 พระราชบัญญัติลิขสิทธิ์ พ.ศ. 2537 ร่างพระราชบัญญัติว่าด้วยการส่งเสริมและสนับสนุนนวัตกรรมปัญญาประดิษฐ์แห่งประเทศไทย และพระราชบัญญัติมาตรฐานทางจริยธรรม พ.ศ.2562 โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาปัญหาการไม่มีบทนิยามที่ชัดเจนในการใช้ปัญญาประดิษฐ์ ปัญหาการขาดกฎหมายเฉพาะมาควบคุมการใช้ปัญญาประดิษฐ์ ปัญหาความรับผิดชอบหากนำปัญญาประดิษฐ์มาใช้ในการให้คำปรึกษาทางกฎหมาย รวมทั้งปัญหาการไม่มีบทกำหนดโทษในการใช้ปัญญาประดิษฐ์และเพื่อหาข้อเสนอแนะในการแก้ไขปัญหที่เกิดขึ้นอันเป็นผลมาจากการวิเคราะห์กฎหมายโดยมุ่งเป้าให้มีการปรับปรุงหรือแก้ไขเพิ่มเติมหรือยกเลิกกฎหมายที่มีปัญหานั้น ๆ ซึ่ง AI ย่อมาจาก “Artificial Intelligence” โดยภาษาไทยใช้คำว่า “ปัญญาประดิษฐ์” หมายถึง ระบบประมวลผล ของคอมพิวเตอร์ หุ่นยนต์ เครื่องจักร หรืออุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์ต่าง ๆ ที่มีการวิเคราะห์เชิงลึกคล้ายความฉลาดของมนุษย์ และสามารถก่อให้เกิดผลลัพธ์ที่เป็นการกระทำได้ ซึ่งกระบวนการเรียนรู้ของ AI นี้ ไม่ต่างจากการเรียนรู้ของมนุษย์ กล่าวคือ เป็นกระบวนการจดจำทำความเข้าใจ ตอบสนองต่อภาษา ตัดสินใจ และแก้ไขปัญหา โดยอาศัยข้อมูลจำนวนมากที่มีลักษณะซ้ำๆ เหมือนกัน ทั้งนี้แล้วการใช้ AI ที่ถูกต้อง เหมาะสม และก่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดนั้น จำเป็นต้องมี การวิเคราะห์ และเลือกสรรให้สอดคล้องกับจุดประสงค์ของการใช้งาน คำนึงถึงข้อมูลที่ใช้เป็นฐานในการทำนาย และมีการบำรุงรักษา AI โดยการติดตาม และตรวจสอบกลไกการทำงานของ AI ให้มีประสิทธิภาพอยู่เสมอ รวมถึงจำเป็นต้องมี ข้อมูลใหม่ ๆ ที่รวบรวมเข้าสู่ฐานข้อมูลขนาดใหญ่สำหรับการวิเคราะห์ และประมวลผลอย่างต่อเนื่อง เพื่อที่จะพัฒนาให้ AI ฉลาดขึ้นและสามารถทำนายพฤติกรรมต่าง ๆ ที่จะนำไปใช้ในกระบวนการตัดสินใจเชิงนโยบายได้อย่างแม่นยำ² การประยุกต์ใช้เทคโนโลยีปัญญาประดิษฐ์ (Artificial Intelligence: AI) ในวงการกฎหมายถือเป็นแนวโน้มที่สำคัญของยุคดิจิทัล ซึ่งมี

¹ บทความนี้เรียบเรียงจากการค้นคว้าอิสระ เรื่อง ปัญหาการประยุกต์ใช้ปัญญาประดิษฐ์เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการสืบค้นและวิเคราะห์ข้อมูลกฎหมายสำหรับนักกฎหมายในประเทศไทย โดยมีอาจารย์ที่ปรึกษา คือ รองศาสตราจารย์ สุขสมัย สุทธิบดี และคณะกรรมการสอบ คือ ศาสตราจารย์พิเศษ ปัญญา สุทธิบดี รองศาสตราจารย์ สุขสมัย สุทธิบดี และรองศาสตราจารย์ประเทือง ธนนิผล

² “ปัญญาประดิษฐ์ในการบริการภาครัฐ,” วารสารสำนักงานพัฒนาธุรกรรมทางอิเล็กทรอนิกส์ 1, 1 (พฤษภาคม 2564): หน้า 2-3.

ศักยภาพในการช่วยให้กระบวนการสืบค้น วิเคราะห์ และประมวลผลข้อมูลทางกฎหมายมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น โดยเฉพาะในบริบทของนักกฎหมายที่ต้องจัดการกับข้อมูลจำนวนมากในเวลาอันจำกัด และในประเทศไทยปัจจุบัน สิ่งที่ครอบคลุมหลักสิทธิส่วนบุคคลเหล่านี้มีอยู่ใน PDPA (Personal Data Protection Act) ซึ่งบังคับใช้ตั้งแต่ปี 2562 และมีผลพร้อมทั้งกฎหมายย่อยที่กำกับดูแลการเก็บ ใช้ เปิดเผยข้อมูลส่วนบุคคล รวมถึงการประมวลผลข้อมูลผ่าน AI รวมทั้งใน “(ร่าง) หลักการของกฎหมายว่าด้วยปัญญาประดิษฐ์”ที่กำลังมีการรับฟังความเห็นสาธารณะ โดยมีเป้าหมายให้ AI ที่ใช้งานมี “ความรับผิดชอบ โปร่งใส ไม่ละเมิดสิทธิ” และคำนึงถึงสิทธิมนุษยชนด้วย³ อย่างไรก็ตาม แม้เทคโนโลยีดังกล่าวจะมีความก้าวหน้าอย่างรวดเร็ว แต่การนำมาใช้อย่างเต็มรูปแบบในประเทศไทยยังคงเผชิญกับอุปสรรคหลายด้าน โดยเฉพาะในด้านของกฎหมายและจริยธรรม ซึ่งส่งผลกระทบต่อความชอบด้วยกฎหมาย ความปลอดภัย และความน่าเชื่อถือของระบบ AI ที่ถูกนำมาใช้ในทางกฎหมาย

อย่างไรก็ตาม เมื่อได้ทำการศึกษาปัญหาการประยุกต์ใช้ปัญญาประดิษฐ์เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการสืบค้นและวิเคราะห์ข้อมูลกฎหมายสำหรับนักกฎหมายในประเทศไทยตามพระราชบัญญัติคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล พ.ศ. 2562 พระราชบัญญัติลิขสิทธิ์ พ.ศ. 2537 ร่างพระราชบัญญัติว่าด้วยการส่งเสริมและสนับสนุนนวัตกรรมปัญญาประดิษฐ์แห่งประเทศไทย และพระราชบัญญัติมาตรฐานทางจริยธรรม พ.ศ. 2562 พบว่ายังมีปัญหาอยู่หลายประการ สามารถสรุปได้ดังนี้

ประการแรก คือ ปัญหาการไม่มีบทนิยามที่ชัดเจนในการใช้ปัญญาประดิษฐ์ ถือเป็นปัญหาพื้นฐานที่สำคัญในทางกฎหมาย เพราะเมื่อไม่มีบทนิยามทางกฎหมายที่ชัดเจน ก็ย่อมส่งผลกระทบต่อการตีความบังคับใช้กฎหมาย และการออกแบบมาตรการกำกับดูแลที่เหมาะสมและการที่ประเทศไทยยังไม่มีบทนิยามที่ชัดเจนเกี่ยวกับ “ปัญญาประดิษฐ์” ในกฎหมายระดับชาติ แม้ในทางเทคนิคจะมีความเข้าใจร่วมกันว่า AI หมายถึงระบบที่สามารถเลียนแบบกระบวนการคิด การเรียนรู้ และการตัดสินใจของมนุษย์ได้ แต่ในทางกฎหมายก็ยังไม่มียกเว้นคำบัญญัติหรือคำนิยามที่ระบุขอบเขต ความสามารถ และประเภทของ AI อย่างเป็นทางการ ความคลุมเครือนี้ทำให้การออกกฎหมายหรือการกำกับดูแลการใช้ AI กลายเป็นเรื่องยากและส่งผลกระทบต่อการจัดหมวดหมู่ความเสี่ยง การวางมาตรฐาน และการกำหนดหน้าที่ความรับผิดชอบของผู้ที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาและใช้งานในระบบดังกล่าว การไม่มีบทนิยามไว้เป็นการเฉพาะเป็นช่องว่างที่สำคัญของกฎหมายในบริบทของเทคโนโลยี AI ตามพระราชบัญญัติลิขสิทธิ์ พ.ศ. 2537 มาตรา 6 ได้ให้นิยามคำว่า “งานอันมีลิขสิทธิ์” และ “งานสร้างสรรค์” ไว้เพียงว่าจะต้อง เป็น “งานที่ได้รับการริเริ่ม แต่งขึ้นหรือประดิษฐ์ขึ้น โดยความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ของมนุษย์เท่านั้น” ดังนั้นจึงเป็นคำถามที่ต้องตีความว่าผลงานที่สร้างสรรค์ขึ้นโดยระบบ AI โดยอาจไม่มีหรือมีเพียงบางส่วนของความริเริ่มสร้างสรรค์จากมนุษย์เท่านั้น จะเข้านิยามของ “งานสร้างสรรค์” ตามกฎหมายหรือไม่ซึ่งปัญหานี้เป็นช่องว่างสำคัญของกฎหมาย เนื่องจาก

---

³ จิราวัฒน์ จารุพันธ์, “เปิด(ร่าง) ก.ม. AI ฉบับแรกของไทย รับผิดชอบ โปร่งใส ไม่ละเมิดสิทธิ,” ข่าวเดลินิวส์, 8 มิถุนายน 2568, หน้า 1-2.

เทคโนโลยี AI ได้พัฒนาไปอย่างรวดเร็วในปัจจุบันจนสามารถสร้างผลงานที่มีคุณภาพสูงได้ดั่งนั้น หากผลงานเหล่านี้ไม่ได้รับความคุ้มครองอาจส่งผลให้เกิดการละเมิดลิขสิทธิ์ และการนำไปใช้งานอย่างไม่เป็นธรรมรวมถึงทำให้ขาดแรงจูงใจในการพัฒนานวัตกรรมด้าน AI สร้างสรรค์ อย่างไรก็ตาม เมื่อพิจารณาภายใต้กรอบกฎหมายของประเทศไทยกลับพบว่า ยังไม่มีนิยามของ “ปัญญาประดิษฐ์” ที่ชัดเจนและเป็นทางการในกฎหมายที่มีผลบังคับใช้ ซึ่งสร้างปัญหาโดยตรงต่อการตีความกฎหมาย และส่งผลกระทบต่อสิทธิและหน้าที่ของทั้งผู้ใช้งานและผู้ได้รับผลกระทบ

ประเด็นนี้จึงต้องได้รับการแก้ไข โดยการปรับปรุงกฎหมายลิขสิทธิ์ให้ทันสมัยและสอดคล้องกับบริบททางเทคโนโลยียุค AI ซึ่งจำเป็นต้องมีนิยาม “งานอันมีลิขสิทธิ์ ที่สร้างโดยเทคโนโลยี AI” ไว้เป็นการเฉพาะเพื่อให้เกิดความชัดเจนในการใช้กฎหมาย

แนวทางในการแก้ไขปัญหาคือการกำหนดเงื่อนไขที่ชัดเจนเกี่ยวกับการคุ้มครองงานสร้างสรรค์โดยเทคโนโลยี AI ซึ่งผู้ศึกษาเห็นว่าควรปรับปรุงแก้ไขเพิ่มเติม พระราชบัญญัติลิขสิทธิ์ พ.ศ.2537 ฉบับปัจจุบันให้รองรับเทคโนโลยี AI มากขึ้น โดยทำการแก้ไขเพิ่มเติมในหมวดที่ 1 ส่วนที่ 1 งานอันมีลิขสิทธิ์ มาตรา 6 ซึ่งเดิมบัญญัติไว้ว่า

มาตรา 6 งานอันมีลิขสิทธิ์ตามพระราชบัญญัตินี้ ได้แก่งานสร้างสรรค์ประเภทวรรณกรรม นาฏกรรม ศิลปกรรม คนตรีกรรม โสตทัศนวัสดุ ภาพยนตร์ สิ่งบันทึกเสียง งานแพร่เสียงแพร่ภาพ หรืองานอื่นใดในแผนกวรรณคดี แผนกวิทยาศาสตร์ หรือแผนกศิลปะ ของผู้สร้างสรรค์ไม่ว่างานดังกล่าวจะแสดงออกโดยวิธีหรือรูปแบบอย่างไร

การคุ้มครองลิขสิทธิ์ไม่คลุมถึงความคิด หรือขั้นตอน กรรมวิธีหรือระบบ หรือวิธีใช้หรือทำงาน หรือแนวความคิด หลักการ การค้นพบ หรือทฤษฎีทางวิทยาศาสตร์ หรือคณิตศาสตร์

ให้แก้ไขใหม่เพิ่มเติมเป็น มาตรา 6/1 งานอันมีลิขสิทธิ์ตามพระราชบัญญัตินี้ให้รวมถึงงานสร้างสรรค์โดยเทคโนโลยีปัญญาประดิษฐ์ซึ่งมนุษย์มีส่วนร่วมในกระบวนการริเริ่มสร้างสรรค์งานนั้น

ซึ่งปัจจุบันนี้พระราชบัญญัติลิขสิทธิ์ 2537 มาตรา 6 ไม่มีกำหนดไว้ในพระราชบัญญัตินี้ดังกล่าว จึงอาจทำให้เกิดปัญหาข้อกฎหมายในการสร้างสรรค์งานที่มีการใช้เทคโนโลยี AI ได้ในอนาคต ดังนั้นการเพิ่มนิยามที่ชัดเจนและกรอบกฎหมายที่ทันสมัย จะช่วยสร้างความสมดุลระหว่างการคุ้มครองลิขสิทธิ์และการส่งเสริมนวัตกรรมที่เกี่ยวข้องกับเทคโนโลยี AI ในยุคปัจจุบันและอนาคตด้วย

จากปัญหาดังกล่าว จึงจำเป็นอย่างยิ่งที่ประเทศไทยจะต้องมี พระราชบัญญัติว่าด้วยการส่งเสริมและสนับสนุนนวัตกรรมปัญญาประดิษฐ์แห่งประเทศไทย ขึ้นมาโดยเฉพาะ โดยมุ่งเน้นทั้งในด้านการส่งเสริมและการกำกับควบคุม เพื่อให้การพัฒนา AI ในประเทศมีกรอบที่ชัดเจน เป็นธรรม และยั่งยืน

แนวทางในการแก้ไขปัญหานี้ผู้ศึกษาขอเสนอแนะว่าควรมีการปรับปรุง คือ การบัญญัตินิยามของ “ปัญญาประดิษฐ์” อย่างชัดเจนในกฎหมาย ซึ่งอาจอ้างอิงจากมาตรฐานสากล เช่น นิยามของสหภาพยุโรป ที่กำหนดว่า AI คือระบบที่สามารถประมวลผลข้อมูล เรียนรู้ และตัดสินใจได้อัตโนมัติ ทั้งในรูปแบบที่มีการเรียนรู้ (Machine Learning) หรือไม่ก็ตาม

ประการที่สอง ปัญหาการขาดกฎหมายเฉพาะมาควบคุมการใช้ปัญญาประดิษฐ์ แม้จะมีกฎหมายบางฉบับที่สามารถนำมาใช้ตีความครอบคลุมถึง AI ได้ในบางส่วน เช่น พระราชบัญญัติคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล ที่สามารถนำมาใช้กับกรณีที่ AI ประมวลผลข้อมูลส่วนบุคคลโดยไม่ได้รับความยินยอม หรือพระราชบัญญัติลิขสิทธิ์ ที่อาจใช้กับผลงานที่สร้างโดยระบบอัตโนมัติได้บ้าง แต่กฎหมายเหล่านี้ก็ยังไม่ได้ออกออกแบบมาเพื่อตอบสนองต่อธรรมชาติของ AI โดยตรง ทั้งในด้านการเรียนรู้ของระบบ การตัดสินใจอัตโนมัติ การประมวลผลแบบไม่สามารถย้อนรอย หรือแม้แต่การใช้ AI ในการแทนที่มนุษย์อย่างเต็มรูปแบบ การขาดกฎหมายเฉพาะทำให้เกิดปัญหาในหลายด้าน เช่น ความไม่แน่นอนทางกฎหมายสำหรับภาคธุรกิจ ซึ่งอาจส่งผลที่จะลงทุนในเทคโนโลยี AI เนื่องจากไม่มั่นใจว่าจะถูกตีความว่าผิดกฎหมายหรือไม่เมื่อเกิดข้อพิพาท นอกจากนี้ ยังมีผลกระทบต่อประชาชนผู้ใช้งานทั่วไปที่อาจตกเป็นเหยื่อของการใช้งาน AI อย่างไม่เป็นธรรม เช่น การถูกวิเคราะห์ข้อมูลโดยไม่ยินยอม การถูกปฏิเสธสิทธิหรือบริการจากการตัดสินใจของระบบอัตโนมัติที่ไม่สามารถอธิบายได้ หรือแม้แต่การตกเป็นเป้าหมายของข่าวปลอมหรือสื่อปลอมที่สร้างโดย AI โดยไม่มีช่องทางในการปกป้องตนเองทางกฎหมายที่ชัดเจน

เมื่อไม่มีกรอบกฎหมายเฉพาะเจาะจง ก็ไม่มีข้อบังคับหรือมาตรฐานที่ชัดเจนในการพัฒนา AI อย่างรับผิดชอบ ทำให้ระบบ AI บางประเภทอาจถูกพัฒนาโดยไม่คำนึงถึงจริยธรรม ความปลอดภัย หรือผลกระทบระยะยาว นอกจากนี้ ยังไม่มีกลไกที่จะใช้ตรวจสอบหรือควบคุมการใช้ AI ในภาครัฐและเอกชน ได้อย่างมีประสิทธิภาพ จึงเกิดคำถามว่า ใครจะรับผิดชอบหากมีการใช้ AI ในทางที่ผิดจรรยาบรรณหรือละเมิดสิทธิมนุษยชน

แนวทางในการแก้ไขปัญหานี้ ผู้ศึกษาขอเสนอแนะว่าควรมีการปรับปรุง ในส่วนของพระราชบัญญัติลิขสิทธิ์ โดยควรมุ่งเน้นไปที่การรองรับบริบทใหม่ที่ AI เป็นผู้มืบทบาทในการสร้างผลงาน เช่น งานศิลปะ ดนตรี บทความ หรือผลงานเชิงสร้างสรรค์อื่นๆ กฎหมายปัจจุบันยังยึดติดอยู่กับแนวคิดดั้งเดิมที่มองว่า "ผู้สร้างสรรค์" ต้องเป็นบุคคลธรรมดาเท่านั้น ซึ่งไม่สอดคล้องกับการที่ระบบ AI สามารถสร้างสรรค์ผลงานได้ด้วยตนเองผ่านการเรียนรู้จากข้อมูลมหาศาล โดยไม่ต้องมีมนุษย์ควบคุมโดยตรง ดังนั้น กฎหมายลิขสิทธิ์ควรมีการนิยามรูปแบบใหม่ของ "เจ้าของสิทธิ" ให้ครอบคลุมกรณีที่ผลงานเกิดจากระบบอัตโนมัติ โดยอาจให้สิทธิเป็นของผู้พัฒนา AI ผู้ควบคุมระบบ หรือเจ้าของข้อมูลต้นทาง ทั้งนี้ควรกำหนดกรอบอย่างชัดเจนเพื่อป้องกันการละเมิดผลงานของผู้อื่น โดยที่ไม่สามารถระบุนความรับผิดชอบได้ คือต้องปรับปรุงแก้ไขกฎหมายในพระราชบัญญัติลิขสิทธิ์ พ.ศ.2537 มาตรา 8 ซึ่งเดิมบัญญัติไว้ดังนี้

มาตรา 8 ให้ผู้สร้างสรรค์เป็นผู้มีลิขสิทธิ์ในงานที่ตนได้สร้างสรรค์ขึ้นภายใต้เงื่อนไขดังต่อไปนี้

(1) ในกรณีที่ยังไม่ได้มีการโฆษณา งาน ผู้สร้างสรรค์ต้องเป็นผู้มีสัญชาติไทยหรืออยู่ในราชอาณาจักรหรือเป็นผู้มีสัญชาติหรืออยู่ในประเทศที่เป็นภาคีแห่งอนุสัญญาว่าด้วยการคุ้มครองลิขสิทธิ์ซึ่งประเทศไทยเป็นภาคีอยู่ด้วย ตลอดระยะเวลาหรือเป็นส่วนใหญ่ในการสร้างสรรค์งานนั้น

(2) ในกรณีที่ให้มีการโฆษณาแล้ว การโฆษณานั้นในครั้งแรกได้กระทำขึ้นในราชอาณาจักรหรือในประเทศที่เป็นภาคีแห่งอนุสัญญาว่าด้วยการคุ้มครองลิขสิทธิ์ซึ่งประเทศไทยเป็นภาคีอยู่ด้วย หรือใน

กรณีที่มีการโฆษณาครั้งแรกได้กระทำบอกราชอาณาจักรหรือในประเทศอื่นที่ไม่เป็นภาคีแห่งสัญญาว่าด้วยการคุ้มครองลิขสิทธิ์ซึ่งประเทศไทยเป็นภาคีอยู่ด้วย หากได้มีการโฆษณางานดังกล่าวในราชอาณาจักรหรือในประเทศที่เป็นภาคีแห่งอนุสัญญาว่าด้วยการคุ้มครองลิขสิทธิ์ซึ่งประเทศไทยเป็นภาคีอยู่ด้วยภายในสามสิบวันนับแต่วันที่ได้มีการโฆษณาครั้งแรก หรือผู้สร้างสรรค์เป็นผู้มีลักษณะตามที่กำหนดไว้ใน (1) ในขณะที่มีการโฆษณางานครั้งแรก

ในกรณีที่ผู้สร้างสรรค์ต้องเป็นผู้มีสัญชาติไทย ถ้าผู้สร้างสรรค์เป็นนิติบุคคล นิติบุคคลนั้นต้องเป็นนิติบุคคลที่จัดตั้งขึ้นตามกฎหมายไทย

ให้แก้ไขบทบัญญัติโดยเพิ่มเติมอนุมาตรา (3) ดังนี้

“ในกรณีที่ผู้สร้างสรรค์เป็นผู้ใช้งานปัญญาประดิษฐ์ กำหนดให้ได้รับการคุ้มครองลิขสิทธิ์ใช้งานมีบทบาทสำคัญในกระบวนการสร้างสรรค์งาน โดยมีการกำหนดคำกระตุ้น (Prompts) และการปรับแต่งพารามิเตอร์”

ประการที่สาม ปัญหาความรับผิดชอบหากนำปัญญาประดิษฐ์มาใช้ในการให้คำปรึกษาทางกฎหมาย การนำ AI มาใช้ในการให้คำแนะนำหรือคำปรึกษาทางกฎหมาย ถือเป็นประเด็นที่มีความละเอียดอ่อนอย่างมาก เนื่องจากหากคำแนะนำที่ให้โดยระบบ AI มีความผิดพลาด หรือก่อให้เกิดความเสียหาย ไม่เป็นที่แน่ชัดว่าผู้ใดควรรับผิดชอบตามกฎหมาย ความไม่แน่นอนในเรื่องความรับผิดชอบทางแพ่งหรืออาญานี้ อาจส่งผลกระทบต่อทั้งนักกฎหมายที่ใช้งาน AI ผู้พัฒนาระบบ AI ตลอดจนหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ความท้าทายนี้มีความซับซ้อนมากยิ่งขึ้นเมื่อพิจารณาถึงลักษณะของ AI ที่สามารถเรียนรู้และพัฒนาตนเองได้อย่างต่อเนื่อง ซึ่งทำให้การควบคุมหรือคาดการณ์พฤติกรรมของระบบเป็นไปได้ยาก ภายใต้ข้อกฎหมายปัจจุบัน จึงยังไม่มีบทบัญญัติที่ชัดเจนว่าใครคือ "ผู้กระทำ" หรือ "ผู้รับผิดชอบ" เมื่อเกิดข้อผิดพลาดจากการใช้ AI

แนวทางในการแก้ไขปัญหานี้ผู้ศึกษาขอเสนอแนะว่าควรมีการปรับปรุง

(1) มีการปรับปรุงพระราชบัญญัติลิขสิทธิ์ โดยเพิ่มบทบัญญัติที่กำหนดภาระการพิสูจน์ให้จำเลยมีหน้าที่ในการนำพยานหลักฐานมาหักล้างการกระทำผิดละเมิดจากการที่จำเลยนำข้อมูลที่มีลิขสิทธิ์มาใช้ฝึกสอน AI

(2) มีการจัดทำ “แนวปฏิบัติในการใช้งาน AI” โดยแยกประเภท AI ในการใช้งาน ซึ่งจะนำไปสู่การใช้กฎหมายฉบับอื่นที่เกี่ยวข้องกับการใช้ AI ควบคู่กับ “แนวปฏิบัติในการใช้งาน AI” ได้ในอนาคต

(3) มีการกำหนดให้ผู้พัฒนา AI ต้องเปิดเผยข้อมูลเกี่ยวกับแหล่งที่มาของข้อมูลที่นำมาใช้ในการฝึกสอน AI

(4) บริษัทเจ้าของ AI จำเป็นต้องได้รับใบอนุญาตจากผู้เขียนหรือเจ้าของผลงานที่มีลิขสิทธิ์ เพื่อฝึกอบรม AI

อย่างไรก็ตามสามารถนำข้อกำหนดในพระราชบัญญัติปัญญาประดิษฐ์ของสหภาพยุโรปมาใช้เป็นแนวทางในการออกแบบกฎหมายและแนวปฏิบัติที่ครอบคลุมได้

ประการสุดท้าย คือ ปัญหาการไม่มีบทกำหนดโทษในการใช้ปัญญาประดิษฐ์ การที่ยังไม่มีบทกำหนดโทษที่ชัดเจนไว้ในกฎหมาย ทำให้เมื่อเกิดเหตุการณ์ที่ AI ถูกนำไปใช้ในทางที่ผิด เช่น การสร้างเนื้อหาปลอม การละเมิดข้อมูลส่วนบุคคล หรือแม้แต่การตัดสินใจของระบบ AI ที่ส่งผลกระทบต่อบุคคลจริงในชีวิตประจำวัน ไม่สามารถเอาผิดกับผู้ใดได้อย่างแน่นอน ซึ่งกฎหมายที่มีอยู่เดิม เช่น พระราชบัญญัติคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล ก็ยังไม่มีบทบัญญัติเฉพาะที่พูดถึง AI อย่างชัดเจน และไม่ได้ระบุว่า หาก AI นำข้อมูลไปใช้เกินขอบเขต จะมีโทษหรือต้องรับผิดอย่างไร ขณะเดียวกัน พระราชบัญญัติลิขสิทธิ์ก็ยังไม่สามารถครอบคลุมกรณีที่ AI ลอกเลียนผลงาน หรือสร้างผลงานโดยใช้ฐานข้อมูลที่มีลิขสิทธิ์ โดยไม่ได้รับอนุญาต เพราะยังไม่มี ความชัดเจนว่า AI ควรถูกพิจารณาให้เป็นผู้สร้างสรรค์ได้หรือไม่ และถ้าไม่ใช่ AI แล้วใครควรเป็นผู้รับผิดชอบ ความไม่ชัดเจนนี้ส่งผลให้ผู้พัฒนา AI หรือผู้ใช้งานสามารถอ้างว่า "ไม่ได้ตั้งใจ" หรือ "ไม่รู้ว่า AI จะกระทำเช่นนั้น" และหลีกเลี่ยงความรับผิดชอบได้อย่างง่ายดาย เมื่อไม่มีบทลงโทษรองรับ ความเสียหายที่เกิดกับบุคคลหรือสังคมจึงไม่สามารถถูกเยียวยาได้อย่างเป็นธรรม และยังเป็นแรงจูงใจให้เกิดการใช้งาน AI โดยไม่คำนึงถึงผลกระทบ เพราะไม่มีความเสี่ยงทางกฎหมายรองรับ ขณะเดียวกัน ผู้ที่ได้รับความเสียหายก็ไม่สามารถฟ้องร้องดำเนินคดีได้อย่างมีหลักประกันว่า จะได้รับความเป็นธรรมหรือมีการลงโทษต่อผู้กระทำผิด

แนวทางในการแก้ไขปัญหานี้ผู้ศึกษาขอเสนอแนะว่าควรมีการปรับปรุงพระราชบัญญัติลิขสิทธิ์ฉบับปัจจุบัน โดยเพิ่มบทบัญญัติที่กำหนดบทลงโทษให้รุนแรงขึ้นสำหรับการทำละเมิดโดยเทคโนโลยี AI ซึ่งบทกำหนดโทษในพระราชบัญญัติลิขสิทธิ์มาตรา 70 ฉบับปัจจุบันใช้ในกรณีของการละเมิดลิขสิทธิ์ที่เกิดจากบุคคลหรือนิติบุคคลตามกฎหมายเท่านั้น

กรณีการละเมิดลิขสิทธิ์จากการใช้เทคโนโลยี AI หากพบว่ามี การละเมิดลิขสิทธิ์ เช่น การใช้ผลงานที่มีลิขสิทธิ์โดยไม่ได้รับอนุญาตจากเจ้าของลิขสิทธิ์หรือการสร้างงานที่ละเมิดลิขสิทธิ์โดยใช้เทคโนโลยี AI นั้นควรปรับปรุงบทลงโทษให้รุนแรงขึ้นกว่าเดิมโดยกำหนดบทลงโทษให้ถอนใบอนุญาตบริษัท AI ที่ทำละเมิดจำคุกและปรับเป็นเงินที่สูงกว่ากรณีบุคคลตามมาตรา 70 เดิม เนื่องจากการกระทำละเมิดที่เกิดจากเทคโนโลยี AI ทำได้ง่ายขึ้นทำให้เกิดความเสียหายต่อเจ้าของลิขสิทธิ์ได้ง่ายโดยเฉพาะสิทธิทางเศรษฐกิจ

อย่างไรก็ตามบทกำหนดโทษในมาตรา 70 ของพระราชบัญญัติลิขสิทธิ์นี้ยังไม่เหมาะสมในการใช้การกระทำความผิดละเมิดลิขสิทธิ์โดยเทคโนโลยี AI ผู้ศึกษาเห็นว่าควรนำตัวอย่างบทกฎหมายของสหภาพยุโรป ซึ่งได้กำหนดบทลงโทษที่เข้มงวดไว้มาใช้ เช่น การปรับสูงสุดถึง 6% ของรายได้บริษัททั่วโลก และสั่งระงับการใช้งาน AI ที่ฝ่าฝืนกฎหมาย พระราชบัญญัติลิขสิทธิ์ พ.ศ. 2537 ควรเพิ่มความชัดเจนในบทลงโทษโดยเฉพาะกรณีที่มีเจตนาแสวงหากำไรในเชิงพาณิชย์ อาจกำหนดค่า-สูงสุดหรือเพิ่มบทลงโทษตามสัดส่วนผลกำไรที่ได้และมูลค่าความเสียหายที่เกิดขึ้น เพื่อสะท้อนให้เห็นถึงความร้ายแรงของการกระทำผิดและปกป้องสิทธิของเจ้าของลิขสิทธิ์อย่างมีประสิทธิภาพ

จากปัญหาเหล่านี้ จึงมีความจำเป็นอย่างยิ่งที่ประเทศไทยจะต้องเร่งดำเนินการปรับปรุงกฎหมายให้ทันต่อการเปลี่ยนแปลงของเทคโนโลยี โดยเฉพาะในด้านการประยุกต์ใช้ AI ในกระบวนการ

ยุติธรรม ควรมีการบัญญัตินิยามของ AI ในกฎหมายให้ชัดเจน เพื่อเป็นฐานในการร่างกฎหมายเฉพาะด้านต่อไป รวมถึงควรพิจารณาออกกฎหมายใหม่ที่ว่าด้วยการส่งเสริมและควบคุมการใช้ AI โดยเฉพาะ ที่สามารถกำกับดูแลและควบคุมการใช้งานอย่างเป็นระบบ พร้อมทั้งให้การส่งเสริมการพัฒนาเทคโนโลยีอย่างยั่งยืน และหากมีการนำเอาปัญญาประดิษฐ์ไปใช้ลอกแบบงานวิชาการก็อาจมีความผิดจริยธรรมและจรรยาบรรณทางวิชาการด้วย ซึ่งจริยธรรม หมายถึง คุณธรรมประจำใจเพื่อยึดเป็นแนวทางหรือกรอบของการประพฤติปฏิบัติ ที่ดีงาม ถูกต้อง เคารพสิทธิและความรู้ของผู้อื่น สำหรับจริยธรรมทางวิชาการ คือการประพฤติที่ดีงาม ปฏิบัติจริงถูกต้อง ซื่อตรง และ ซื่อสัตย์ ในการเสาะแสวงหาข้อมูล ความรู้ ตลอดจนการนำเสนอข้อมูลและข้อสังเกตจากความหมายดังกล่าวจะเห็นได้ว่าการทำผลงานวิชาการไม่ว่าจะเป็นผลงานประเภทหรือลักษณะใด ผู้ปฏิบัติงานวิชาการต้องยึดมั่นในการ ประพฤติที่ดีงาม นำเสนอข้อมูลจริง และถูกต้อง โดย ไม่ประพฤติปฏิบัติในลักษณะที่เรียกว่าละเมิดจริยธรรมความประพฤติ และการปฏิบัติที่ไม่ถูกไม่ควรดังกล่าวย่อมไม่เป็นที่ยอมรับในสังคมวิชาการ⁴

แต่อย่างไรก็ตาม แม้ว่า AI จะมีศักยภาพมากในการยกระดับกระบวนการยุติธรรม แต่การใช้เทคโนโลยีนี้จะต้องอยู่ภายใต้กรอบของกฎหมายที่เหมาะสม มีจริยธรรมกำกับ และได้รับการตรวจสอบอย่างรอบด้าน หากไม่มีการวางโครงสร้างทางกฎหมายและกลไกการกำกับดูแลที่ชัดเจนแล้ว การพัฒนา AI อาจกลายเป็นดาบสองคมที่สร้างความเสียหายมากกว่าประโยชน์ที่ควรได้รับ ดังนั้นการพัฒนานโยบายและกฎหมายเกี่ยวกับ AI จึงไม่ใช่ทางเลือก แต่เป็นสิ่งจำเป็นเร่งด่วนสำหรับประเทศไทยในอนาคตอันใกล้

---

⁴ ขง กุ๊ววรรณ, “งานวิจัยและจริยธรรมในยุคของ AI,” วารสารกุมารเวชศาสตร์ 62, 1 (มกราคม-มีนาคม 2566):1-

เอกสารอ้างอิง

จิราวัฒน์ จารุพันธ์, “เปิดร่าง) ก.ม. AI ฉบับแรกของไทย รับผิดชอบ โปร่งใส ไม่ละเมิดสิทธิ,” ข่าวเดลินิวส์, 8 มิถุนายน 2568, หน้า 1-2.

“ปัญญาประดิษฐ์ในการบริการภาครัฐ,” วารสารสำนักงานพัฒนาธุรกรรมทางอิเล็กทรอนิกส์ 1, 1 (พฤษภาคม 2564): หน้า 2-3.

ยง ภู่วรรณ, “งานวิจัยและจริยธรรมในยุคของ AI,” วารสารกุมารเวชศาสตร์ 62, 1 (มกราคม-มีนาคม 2566):1-3.